

ve pek çok şairden ictibaslar yapıyor. Bunlar artık geride kaldı, postmodern romanlarda bunlara gerek yok. Ayet ve hadislerden dozunda yararlanılmış, daha fazlası hidayet romanı sınıfına sokabilirdi eserini. Roman yer yer gezi yazısı tadında. Nasıl olmasın? Hindistan coğrafyasının orijinalitesi yolu oraya düşen her sanatçımızı etkilemiş. Abdülhak Hâmîd mesela. Hazret, oradaki vahşi tabiatı ve hatıralarını uzun uzun anlatmış “Bunlar Odur” adlı manzumesinde ve diğer pek çok şiirinde. Hindistan’da bir yıl görev yapan Hatice Güneş de şair-i azamın yolundan gitmiş. Romanda pek çok tarihsel ve dinsel mekânın hikâyesi anlatılıyor. Kutub Minar, Akshardam Tapınağı, Hüma-

yun Türbesi, Begüm Sultan, Kızıl Kale ve Taç Mahal bunlardan bazıları. Bu mekânların çevresinde gelişen hikâyelerin aktarılması bir merak uyandırıyor, zevkle okunuyor ama romanda bir aks sorunu oluşturduğu kesin. Yazar sanki “bir daha roman yazamam belki” diye düşünmüş olmalı ki bütün tuşlara basma ihtiyacı duymuş. Oysa bu romandan en az biri roman olmak üzere iki kitap daha çıkardı. Sadece Esmâ karakterine ait bir roman ve bir gezi yazısı. Akademik hayatın zorluklarını geride bırakmış genç bir akademisyen Hatice Güneş. Daha nice nitelikli ve faydalı eserler ortaya koyacağından kuşkuumuz yok.

TEVFİK FİKRET, BÜTÜN ESERLERİ/ELEŞTİREL BASIM

Gözde Orçan¹

*“Kolay mı?.. San’atı siz öyle kendi kendisine
Olur biter mi kıyâs eyliyorsunuz?.. Heyhât!
Vücûda gelmek için bir sahîfe-i nağamat
Neler çeker o beyinler, neler çeker de yine
O nağmelerdeki te’sîri bulmayıp kâfi
Arar bu aczini tasvîre bir lisân-ı hâfî
Kolay bu, öyle mi?.. Siz kâinât-ı san’atte
Ne ıztrâb iledir bilseniz güzâr-ı hayât.”²*

Tevfik Fikret

Kaleminden manzum ve mensur eserler çıkan, yenileşme devri Türk edebiyatının en önemli ediplerinden Tevfik

Fikret, okur dünyasında daha ziyade şairlik cephesiyle tanınmaktadır. Bugüne kadar Fikret hakkında pek çok çalışma yapılmıştır ve edebî öneminden dolayı yapılmaya devam edecektir. Bu çalışmaların sonuncularından ve en kapsamlılarından biri de yeni Türk edebiyatı alanındaki kaynak niteliği taşıyan çalışmalarıyla tanınan Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Nâzım Hikmet Polat tarafından hazırlanan Fikret külliyesi.

Nâzım Hikmet Polat’ın *Tevfik Fikret Bütün Eserleri/Eleştirel Basım* adını taşıyan çalışması, titizlikle yayıma hazırlanarak tek ciltte bir araya getirilmiş bir külliye olarak dikkat çekmektedir. Yapı Kredi Yayınlarının “Delta” dizisinde yer alan eser, Aralık 2021 tarihinde okurlarına sunulmuştur. Eser, dizinin bölümü de dâhil olmak üzere 1771 sayfadan oluşmaktadır. Sayın Polat, özenli

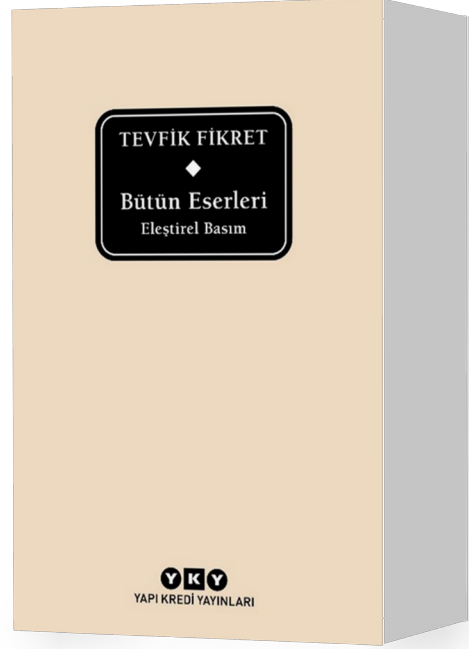
- 1 Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, gozdeorcann@gmail.com
- 2 Tevfik Fikret, *Bütün Eserleri/Eleştirel Basım*, Haz.: Nâzım Hikmet Polat, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2021, s.1044.

ve yıllar süren uğraşı neticesinde Fikret'in kaleminden çıkan tüm ürünleri bir araya getirerek yayıma hazırladığı eserini Yeni Türk Edebiyatı alanının duayen isimlerinden, hocası Prof. Dr. M. Orhan Okay'a ithaf etmiştir. Bu çalışmayı Fikret'in eserlerini bir araya getirme iddiasını güden önceki eserlerden ayıran en önemli özellik ise -bir kez daha belirtmek gerekirse- Fikret'e ait bütün metinlerin ilk kez iki kapak arasında toplu hâlde yayımlanmasıdır.

Eser; bir "Önsöz", giriş mahiyetindeki "Tevfik Fikret ve Eserleri Üzerine Kısa Notlar"dan sonra Fikret'i ve eserlerini çok cepheli ve derinlikli olarak ele alan "Edebî Gelişim Safhaları", "Fikret'in Türkçeye Yedigârları", "Tevfik Fikret Şiirinin Tanıtıcı Vasıfları" adlarını taşıyan bölümlerle devam ediyor, türlerine ve zaman dizimsel sıraya göre Fikret'e ait bütün metinleri içeriyor, "Kaynaklar", "Metinler (Kitaplar, Kitaplarına Alınmayan Metinler)" ve bir "Dizin"le nihayetlendiriliyor.

Fikret külliyatının ön sözünde Nâzım Hikmet Polat, Tevfik Fikret'in Türk şiir geleneğindeki önemi üzerinde durmuş ve yine burada Fikret hakkında yapılan çalışmalara etraflıca değinmiştir. Ardından kendi çalışmasının Fikret hakkında yapılan diğer çalışmalardan ayıran özelliklerini belirterek çalışmanın yöntemi ve metin neşri konusunda esas alınan ilkeleri sıralamıştır.

Giriş niteliğindeki "Tevfik Fikret ve Eserleri Üzerine Kısa Notlar" adlı bölümde, Fikret'in doğumundan ölümüne kadar geçen süreç ele alınmıştır. Şairin hayatı ve şöhret basamaklarını çıkışı anlatılmıştır. Edebiyat-ı Cedide döneminin ikinci edebî kitabı *Rûbâb-ı Şikeste*'nin okurları nezdinde gördüğü ilgi üzerinde durulmuş ve ayrıca *Kırık Saz Parçalanıyor* ifadesiyle Edebiyat-ı Cedîde sanatçıları arasında yaşanan

fikir ayrılıklarından bahsedilip ortak bir sanat görüşüne sahip ediplerin bu idealden vazgeçmeleri hakkında okur bilgilendirilmiştir.

Bir diğer bölüm "Edebî Şahsiyetinin Gelişim Safhaları" başlığını taşır. Bu bölümde hem Mehmet Kaplan'ın hem de Kenan Akyüz'ün Tevfik Fikret'in edebî gelişim süreci ile ilgili tasnifleri aktarılır. Sonrasında ise çalışmanın sahibi Nâzım Hikmet Polat, Tevfik Fikret'in edebî şahsiyetinin gelişim basamaklarını şu üç evrede tasnif eder: *Başlangıç Yılları (1883-1896)*, *Edebiyat-ı Cedîde Yılları 1896-1901*, *Edebiyat-ı Cedîde Sonrasında (1901-1915)*

Bir sonraki bölüm "Fikret'in Türkçeye Yedigârları" başlığı altında verilir. Bu bölümde Polat'ın sunduğu verilere göre; 1883-1915 yılları aralığında Fikret tarafından neşredildiği tespit edilen 567 metin vardır. Bu yazıların yani Fikret külliyatının 63 adet mektup, 504

adet edebî ve eleştirel metinden oluştuğu tespit edilmiştir. Bütün metinler; tarih sırası dikkate alınarak, metin başlığı ve ilk yayım yerleri (yayın organına) belirtilerek hazırlanan tabloda listelenmiştir. 567 metnin 432'sinin manzum olduğu bilgisi verilmiştir. Bütün şiirler de zaman dizimi esas alınarak tablo hâlinde sunulmuştur. Fikret'in şiirlerinin yazıldığı ve yayımlandığı yıllara göre dağılımı da yapılmıştır. Çıkarılan sonuçta göre şair Fikret'in en verimli yılları Edebiyat-ı Cedide içerisindeki dört yıla tekabül etmektedir. Anlatma esasına bağlı metinler, musahabe ve makaleler, mektuplar ve resmî yazılar da zaman dizimi esas alınarak tablo hâline getirilmiştir. Polat, anlatma esasına bağlı metinler olarak değerlendirilen 18 hikâyenin mensure veya deneme de sayılabileceğini belirtmiş; 54 metni de musahabe ve makale olarak değerlendirmiştir. Ayrıca Fikret üzerine yapılan daha önceki çalışmalarda Fikret'in toplam 36 adet mektubu ve resmî yazışması tespit edilirken, Polat'ın sunduğu verilere ve ulaştığı metinlere göre bu sayı 63'e çıkarılmıştır.

Ardından gelen "Tevfik Fikret Şiirinin Tanıtıcı Vasıfları" başlıklı bölümde ise Fikret'in şiirinin tanıtıcı vasıfları 16 maddede belirtilmiştir. Maddeler şunlardır: *Şiirin alanını genişletmek, istiare şairi olmak, sıfat şairi olmak, şiir-resim münasebeti kurmak, konuşma üslûbuyla yazabilme başarısı, aruzu kullanmada kusursuzluk, bir manzumede birden fazla vezin kullanmak, nazım şeklinin genişlemesine çalışmak, şiir cümlesini tek birimin dışına taşımak, kafiye için kelime bölmek, konuya göre vezin seçme, şekil-muhteva uyumu, kafiyeyle gerçek işleviyle anlamak, yeni nazım şekillerini deneme, hitabet edası, muhtevada ulvi değerler.* Bu bölümde Fikret'in sanatını kuran özelliklerden edebî kıymetine varıncaya birçok bilgi ayrıntılı bir şekilde

işlenmiş ve böylelikle okurun Fikret'in edebî cephesi hakkında etraflıca bilgilenendirilmesi amaçlanmıştır.

"Kaynaklar" kısmı ise iki alt başlıktan meydana gelmektedir. Önce Tevfik Fikret'in sağlığında yayımlanmış eserlerine yer verilmiş, ardından da "Diğer Kaynaklar" başlığı altında, Fikret hakkında yapılan çalışmalar ve süreli yayınlar sıralanmıştır.

Kitabın "Metinler" başlığını taşıyan kısmı ikiye ayrılmıştır. Birinci bölüm "Kitaplar", ikinci bölüm ise "Kitaplarına Alınmayan Metinler" şeklinde düzenlenmiştir. Önce Tevfik Fikret'in kitap olarak neşredilmiş eserleri tam metin hâlinde verilmiştir. Fikret'in sağlığında yayımladığı bu kitaplar, çalışmada sırasıyla şu şekilde yerini almıştır: *Rübâb-ı Şikeste, Halûk'un Defterinden, Hemşirem İçin, Sis- Rücû', Bir Lâhza-i Tehhür, Millet Şarkısı, Âveng-i Tesâvir, Âveng-i Şühûr, Eski Şeyler, Hâluk'un Defteri, Hayâta Karşı Beşer, Hitâbeler, Rübâb'ın Cevâbi, Şermîn, Târîh-i Kadîm ve Târîh-i Kadîm'e Zeyl.* Rübâb-ı Şikeste'de yer alan şiirlerin ilk dört baskısı ile bu baskısını da kapsayan bir alfabetik fihrist verilmiştir. Metin altlarında şiirlerin vezin bilgisi ve günümüz Türkçesinde çok sık rastlanmayan kelimelerin anlamlarının yer aldığı sözlükçeler verilmiştir. *Kitaplarına Alınmayan Metinler* başlıklı ikinci bölüm ise *Şiirler* ve *Nesirler* alt başlıklarıyla oluşturulmuştur. Fikret'in kitaplarına girmeyen şiirleri de vezin bilgisi ve günümüz Türkçesinde çok sık kullanılmayan kelimelerin anlamları ile verilmiştir. Fikret'in nesirleri ise; "Edebî Metinler (Denemeler, Hikâyeler)", "Musâhabeler" ve "Makaleler", "Mektuplar ve Resmî Yazılar" başlıkları altında türlerine göre tasnif edilerek verilmiştir. Yine nesir olarak değerlendirilen metinlerin altında da günümüz Türk-

çesinde çok sık rastlanmayan kelimelerin anlamları yer almaktadır.

Bu kitap, Tevfik Fikret tarafından neşredilen “*tek bir mısradan en hacimli esere kadar*” bütün metinleri kapsamı bakımından Fikret hakkında bugüne kadar yapılan çalışmaların en kapsamlısıdır, denebilir. Ayrıca tarih sırası, metin adı, ilk yayım yerleri (yayın organı), zaman dizimi gibi unsurlar esas alınarak sistematik bir şekilde hazırlanan, külliyyatın tamamını ihtiva eden tablolar, araştırmacılar için büyük kolaylık sağ-

layacaktır. Türk edebiyatına böylesine bir külliyyat kazandıran Prof. Dr. Nâzım Hikmet Polat, hem Tevfik Fikret’le okur olarak muhatap olmak isteyenlere hem de onun hakkında araştırma yapacaklara tabiri caizse bir baş ucu kitabı hazırlamıştır. Bu külfeti, zahmeti ağır çalışmasından dolayı değerli hocamıza teşekkür ederiz.

Kaynaklar

Tevfik Fikret, *Bütün Eserleri/Eleştirel Basım*, Haz.: Prof. Dr. Nâzım Hikmet Polat, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2021.

TÜRKÇENİN DOĞU VE BATI KÖKENLİ ALINTI KELİMELERİ VE BU KELİMELERİN TASNİFİ ADLI ESER ÜZERİNE

Kadir Uzun

Alıntı; (Alm. *Entlehnung*, Fr. *emprunt*, İng. *loan*) bir dile çeşitli etkiler, özellikle kültür etkileriyle başka bir dilden ses, söz veya kural alınması olayıdır. Alıntı söz/kelime (Alm. *Lehnwort*, İng. *loan word*, *borrowed word*, *alien word*, Fr. *mot d'emprunt*) ise bir kişi veya toplumun bir başka kişi veya toplumdaki kendine aldığı sözler olarak tanımlanmaktadır. Alıntı söz/kelime, bir dilden başka bir dile geçmiş ve o dilde benimsenmiş kelime olarak da ifade edilmektedir (Karaağaç, 2018: 99; Topaloğlu, 2019: 19; Korkmaz, 2019: 70).

Karaağaç, alıntılarını niteliklerine göre üç grupta incelemektedir: 1. **Ödünç söz** (İng. *loan word*): Kişi, sosyal grup ve meslek dilleri arasında veya aynı dil ailesi içerisinde yapılan alıntı türüdür.

Bir dilin bir sözünün ses ve anlamca hiç değiştirilmeden alınmasıdır. Moğ. “seregün/serigün” TT. “serin, taze”, Moğ. “sereke” TT. “sirke”, Rus. “ovrâg” (dere, vadi), Rom. “oprég”/opregsz” gibi. 2. **Melez söz** (İng. *hybrid word*, *loanblend*): En yaygın alıntı şeklidir. Ses yapısı ve anlam örgüsü farklı olan diller arasında görülür. Alınan söz, alındığı dilin ses yapısına ve anlam örgüsüne uygun hâle getirilir. Far. “nardubân”, TT. “merdiven”, Rus. “vrač” (doktor), Mac. “orvos” (doktor) gibi. 3. **Anlam aktarması** (İng. *loan translation*, *semantic loan*, *calque*, *loanshift*): Bir sözün anlamının morfem morfem alıcı dile aktararak, verici dilin anlam yapısının özelliğini taşıyarak yapılan alıntılardır. İng. “snowman” (kar adam) / TT. “kar adamı”, Alm. “Eisberg”, (buz dağ), TT. “buz dağı”, Fr. *édition critique* (edisyon kritik) (TT. tenkitli basım) gibi (Karaağaç, 2018: 99-106).

*Türkçe Sözlük*¹’te (11. bs., 2011), madde başı olan alıntı sözleri ayrıntılı şekilde inceleyen, Mehmet Alver² tarafın-

1 Bundan sonra TS.

2 Doç. Dr., Giresun Üniversitesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı.